

ประมาณปีค.ศ.1970 เป็นต้นมา เริ่มมีผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้ภาษาของเด็กมากขึ้น โดยเฉพาะการใช้ภาษาของเด็กในการสื่อสาร และการเรียนรู้วัจนกรรมของเด็ก แต่อย่างไรก็ตาม งานวิจัยส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้วัจนกรรมของเด็กจำกัดอยู่ที่การศึกษาวาจนกรรมการขอร้อง (requesting) และวัจนกรรมการบอก (asserting) มีงานวิจัยที่เกี่ยวกับวัจนกรรมการสัญญา (promising) น้อยมาก แอสติงตัน (Astington, 1988b) ได้ตั้งข้อสังเกตว่าแม้แต่สาขาวิชาปรัชญาซึ่งเป็นสาขาวิชาที่ริเริ่มแนวคิดและทฤษฎีวัจนกรรมก็ยังมีงานวิจัยทางด้านวัจนกรรมการสัญญาน้อยมาก และเมื่อผู้วิจัยหันมาดูสถานการณ์ในประเทศไทยพบว่า งานวิจัยทางภาษาศาสตร์โดยเฉพาะทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับวัจนกรรมการสัญญาแทบจะไม่มีเลยในประเทศไทย ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวัจนกรรมการสัญญา โดยเน้นความเข้าใจและความสามารถของเด็กไทยในการให้เหตุผลเกี่ยวกับเงื่อนไขของวัจนกรรมนี้ งานวิจัยนี้จึงเป็นการศึกษาเชิงอภิวาจนปฏิบัติศาสตร์ (metapragmatics)* เพื่อศึกษาว่าเด็กไทยมีแนวความคิดเกี่ยวกับวัจนกรรมสัญญาอย่างไร

ในบทนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาเป็น 7 หัวข้อ คือ (1) ความเป็นมาของปัญหา (2) วัตถุประสงค์ของการวิจัย (3) สมมติฐานของการวิจัย (4) ขอบเขตการวิจัย (5) วิธีดำเนินการวิจัย (6) คำจำกัดความ (7) ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1.1 ความเป็นมาของปัญหา

วัจนกรรมการสัญญาเป็นวัจนกรรมที่น่าศึกษากับเด็กเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นวัจนกรรมที่จะไม่ปรากฏจนกว่าเด็กจะโต (Astington, 1990) ถึงแม้ว่าเด็กจะมีความสามารถในการใช้ภาษา

* คำว่า *meta* แรกเริ่มมีความหมายว่า "หลัง" ไม่ได้หมายความว่า "เหนือขึ้นไป" หรือ "เกี่ยวกับ" แต่เป็นอุปสรรคใช้เรียกชื่อหนังสือที่มีมาหลังจาก Physics เรียกว่า Metaphysics ซึ่งเป็นวิชา "อภิปรัชญา" ว่าด้วยความจริงคืออะไร เป็นการเรียงลำดับงานเขียนของอริสโตเติล (Caffi, 1994: 2462) ในการเรียกชื่ออภิวาจนปฏิบัติศาสตร์ในภาษาไทยได้ใช้อุปสรรคคือ "อภี" นำหน้าเหมือนคำว่าอภิปรัชญา

มาตั้งแต่อายุน้อย ดังจะเห็นได้จากการที่เด็กสามารถกล่าวถึงกิจกรรมการตกท้ายและการลาจากได้ ทั้งนี้เพราะการตกท้ายและการลาจากเป็นกิจกรรมที่เด็กได้รับการสอนจากผู้ใหญ่ตั้งแต่ยังเล็ก(พ่อแม่บางคนอาจสอนให้ลูกทำมือเปีย บายตั้งแต่ลูกยังพูดไม่ได้) และเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งมากในชีวิตประจำวัน ในขณะที่ กิจกรรมการสัญญาเกิดขึ้นน้อย และมีความซับซ้อนมาก เพราะโอกาสที่เด็กเล็กจะทำการสัญญาเพื่อรับประกันที่จะทำเหตุการณ์ใดๆให้สำเร็จลงได้นั้นมีน้อยมาก และเมื่อผู้พูดกล่าวด้วยกิจกรรมการสัญญา ผู้พูดต้องถือเป็นพันธะที่จะต้องทำให้สำเร็จ ในขณะที่กิจกรรมอื่นๆ เช่น การขอร้อง การบอก การคาดการณ์ ไม่ทำให้ผู้พูดเกิดการกระทำที่จะต้องทำให้สำเร็จโดยตัวผู้พูดเอง นอกจากนี้ การเรียนรู้กิจกรรมนี้โดยปกติแล้วเด็กเรียนรู้เองจากการสังเกตพฤติกรรมของคนในสังคม และจากประสบการณ์ของเด็กเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น จากการใช้ผู้ใหญ่ให้สัญญากับเด็ก

การสัญญาเป็นด้วยคำที่ผูกมัดให้ผู้พูดทำเหตุการณ์ในอนาคตแก่ผู้ฟัง และผู้ฟังต้องการให้เกิดเหตุการณ์นั้นขึ้น โดยเหตุการณ์นั้นจะต้องไม่เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นประจำหรือเป็นสิ่งที่นอกเหนือการควบคุมของผู้พูด ผู้พูดตั้งใจจะทำตามคำพูดที่กล่าวและยอมรับว่าคำพูดที่กล่าวไปนั้นเป็นพันธะที่จะต้องทำให้สำเร็จ (Searle, 1969) จากเงื่อนไขกิจกรรมการสัญญาที่เซอร์ลได้กำหนด ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาว่า เด็กซึ่งเป็นผู้ที่มีอายุน้อยจะสามารถเข้าใจและเรียนรู้กิจกรรมการสัญญาได้อย่างไร และเด็กสามารถอธิบายกิจกรรมการสัญญาได้หรือไม่ เมื่อเด็กพูดว่า "หนูสัญญา" เด็กทราบหรือไม่ว่าด้วยคำนั้นเป็นพันธะที่ให้ไว้แก่ผู้ฟังซึ่งต้องการให้เกิดเหตุการณ์นั้น โดยผู้พูดจะต้องทำให้สำเร็จตามที่พูด

การศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมการสัญญาเริ่มต้นมาประมาณหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมาในประเทศตะวันตก คือ งานวิจัยเรื่องความเข้าใจกิจกรรมการสัญญาของเด็กอังกฤษ (Astington, 1988b) และความสามารถในการอธิบายกิจกรรมการสัญญาของเด็กฝรั่งเศส (Bernicot & Laval, 1996) ผู้วิจัยได้อ่านงานวิจัยชิ้นหลังก่อนและเกิดความสนใจเป็นอย่างมาก แบรินิโกและลาวาลพบว่า พัฒนาการความสามารถในการอธิบายกิจกรรมการสัญญาของเด็กฝรั่งเศสมีเพิ่มขึ้นตามอายุ กล่าวคือในเด็กเล็ก (อายุ 3 ขวบ) มีความเข้าใจกิจกรรมการสัญญา แต่ไม่สามารถให้เหตุผลอธิบายการสัญญาได้ เช่น เมื่ออ่านการ์ตูนที่มีตัวละคร(บิล)กล่าวด้วยสัญญาว่า "หนูสัญญาว่าจะล้างจักรยาน" เมื่อให้เด็กอธิบายความหมายของด้วยคำนี้ เด็กจะตอบว่า "หนูไม่รู้" แม้ว่าเด็กจะเลือกคำตอบในการทดสอบความเข้าใจกิจกรรมการสัญญาถูกต้อง ในขณะที่เด็กโต (อายุ 10 ขวบ) มีความเข้าใจกิจกรรมการสัญญามากขึ้นและสามารถให้เหตุผลอธิบายได้ เด็กโต

สามารถตอบได้ว่า นี่คือการสัญญาเพราะ "บิลสัญญาว่าจะล้างจักรยานและเขาก็ทำตามสัญญานั้น"

นอกจากนี้ จากการเรียนรายวิชา 2209634 วัจนปฏิบัติศาสตร์ ผู้วิจัยได้ทำโครงการนำร่องเกี่ยวกับพัฒนาการความสามารถในการอธิบายวัจนกรรมการสัญญาของเด็กไทย ผลการวิจัยได้ออกมาคล้ายกับงานวิจัยของแบร์นิโกและลาวาล แต่มีประเด็นที่น่าสนใจประเด็นหนึ่งเกี่ยวกับเด็กไทย คือ เด็กไทยจะคิดว่ารูปภาษาการสัญญาที่มีคำว่า "สัญญา" เป็นการผูกมัดผู้พูดมากกว่ารูปภาษาที่เป็นอนาคตกาล (ใช้คำว่า "จะ" โดยไม่มีคำว่าสัญญา) ในขณะที่เด็กฝรั่งเศสคิดว่ารูปภาษาเป็นเพียงบทบาทหรือในการเข้าใจวัจนกรรมการสัญญาเท่านั้น (ดูรายละเอียดในหัวข้อ 2.4 หน้า 28)

จากประเด็นดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาเกี่ยวกับความสามารถในการอธิบายวัจนกรรมการสัญญาของเด็กไทย โดยขยายขอบเขตให้กว้างกว่าภาคินพนธ์ที่ได้ทำในวิชา วัจนปฏิบัติศาสตร์ เนื่องจากในประเทศไทยงานวิจัยทางด้านนี้ยังมีอยู่น้อยหรือแทบจะไม่มีเลย การศึกษานี้จึงเป็นการส่งเสริมงานวิจัย และเพิ่มพูนองค์ความรู้ทางวัจนปฏิบัติศาสตร์อย่างแท้จริง

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 วิเคราะห์ความสามารถในการอธิบายวัจนกรรมการสัญญาของเด็กไทยวัย 6 ขวบ 8 ขวบ และ 11 ขวบ

1.2.2 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเงื่อนไขของการสัญญากับความสามารถในการเข้าใจวัจนกรรมการสัญญา

1.2.3 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปภาษาที่ใช้ในการสัญญากับความสามารถในการเข้าใจวัจนกรรมการสัญญา

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

1.3.1 ความสามารถในการอธิบายวัจนกรรมการสัญญาของเด็กไทยพัฒนาตามอายุ

1.3.2 เด็กไทยเข้าใจการสัญญาจากเงื่อนไขเกี่ยวกับความจริงใจของผู้พูดได้ดีกว่าเงื่อนไขเกี่ยวกับความปรารถนาของผู้ฟัง

1.3.3 รูปภาพแสดงการสัญญาที่มีคำว่า "สัญญา" ทำให้เด็กไทยเข้าใจจรรยาบรรณการสัญญา มากกว่ารูปภาพแสดงอนาคตกาล

1.4 ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้ กำหนดขอบเขตการศึกษาเรื่องความสามารถเชิงอภิวัจนปฏิบัติศาสตร์ (metapragmatic ability) หรือหากพูดให้ง่ายคือ ความสามารถในการอธิบายการใช้ภาษา เฉพาะ จรรยาบรรณการสัญญาของเด็กไทยอายุประมาณ 6 ขวบ 8 ขวบ และ 11 ขวบ ที่โรงเรียนสมถวิล โดยมีเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ประถมศึกษาปีที่ 3 และประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นตัวแทนกลุ่มอายุ เด็กไทยวัยข้างต้นตามลำดับ ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลที่โรงเรียนสมถวิลที่เดียวเพื่อจะได้เด็กที่มี พื้นฐานความรู้และภูมิหลังใกล้เคียงกัน

ในตอนแรกผู้วิจัยกำหนดเด็กนักเรียนในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ประถมศึกษาปีที่ 3 และประถมศึกษาปีที่ 6 (การกำหนดชั้นการศึกษาดังกล่าวนี้ เพื่อให้มีช่วงแต่ละชั้นปีห่างกัน 2 ปีการศึกษา เท่ากัน) เป็นตัวแทนกลุ่มเด็กไทยอายุประมาณ 5 ขวบ 8 ขวบ และ 11 ขวบ ตามเกณฑ์ที่แบ่งโดย นักจิตวิทยาสุชา จันทร์อม (2536) ซึ่งแบ่งช่วงวัยเด็กของเด็กไทยออกเป็น 3 ช่วงอายุตามกลุ่มที่มี พฤติกรรมและพัฒนาการเหมือนกัน (เช่น ทางร่างกาย, ทางอารมณ์, ทางภาษา เป็นต้น) คือ วัย เด็กตอนต้นอายุประมาณ 2 - 5 ปี, วัยเด็กตอนกลาง 6 - 9 ปี และวัยเด็กตอนปลาย 10 - 12 ปี แต่เมื่อ ไปติดต่อกับโรงเรียนสมถวิล ทางโรงเรียนแนะนำว่าควรจะมีข้อมูลตั้งแต่ชั้นประถมขึ้นไป เพราะ เด็กในชั้นอนุบาล (อายุสูงสุด 5 ขวบ) ยังเด็กเกินไปและจะไม่สามารถให้ความร่วมมือในงานวิจัยได้

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับวิธีเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล การเลือกกลุ่มตัวอย่าง การออกแบบการ ทดลอง มีดังนี้

1.5.1 วิธีเก็บข้อมูล

ก. กลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลเด็กนักเรียนจำนวน 45 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ๆ ละ 15 คน กลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษา คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (เด็กผู้ชาย 6 คน เด็กผู้หญิง

9 คน) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (เด็กผู้ชาย 5 คน เด็กผู้หญิง 10 คน) และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (เด็กผู้ชาย 6 คน เด็กผู้หญิง 9 คน) ของโรงเรียนสมถวิล

ข. การสุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างโดยการจับสลาก เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่สามารถใช้เป็นตัวแทนของประชากรทั้งหมดและเพื่อป้องกันอคติในการเลือก ดังนี้

ขั้นแรก จากจำนวนห้องเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มี 6 ห้อง ประถมศึกษาปีที่ 3 มี 4 ห้อง และประถมศึกษาปีที่ 6 มี 4 ห้อง ผู้วิจัยได้จับสลากขึ้นมา 2 ห้อง ของในแต่ละชั้นปี

ขั้นที่สอง จากจำนวนเด็กนักเรียน 2 ห้องที่จับสลากได้ ผู้วิจัยนำมาจับสลากอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 คน ในแต่ละชั้นปี

(ในตอนแรกของการสุ่มตัวอย่างผู้วิจัยได้ติดต่อกับทางโรงเรียนสมถวิลว่า ทางโรงเรียนจะให้บัญชีรายชื่อเด็กของแต่ละห้องที่ผู้วิจัยจับสลากได้ แต่ต่อมาเมื่อผู้วิจัยไปติดต่อกับทางโรงเรียนปรากฏว่าโรงเรียนสมถวิลยังจัดทำบัญชีรายชื่อเด็กนักเรียนไม่เรียบร้อย ดังนั้นทางโรงเรียนจึงแนะนำให้ผู้วิจัยใช้วิธีจดรายชื่อเด็กนักเรียนจากหนังสือรับ-ส่งเด็กนักเรียน แล้วจึงนำมาจับสลากให้ได้ตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ)

1.5.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ก. เครื่องบันทึกเสียง

เครื่องบันทึกเสียง SONY รุ่น WM-GX508 ใช้กับแบตเตอรี่แห้งขนาดเล็ก ผู้วิจัยใช้เครื่องบันทึกเสียงรุ่นนี้ เนื่องจากมีขนาดเล็กและสะดวกกับการเก็บข้อมูล

ข. แถบบันทึกเสียง

แถบบันทึกเสียงความยาวประมาณ 90 นาที จำนวน 1 แผ่น โดยผู้วิจัยบันทึกเพียงคำตอบจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งในการเก็บข้อมูลใช้เวลาสัมภาษณ์ประมาณคนละ 10 นาที

ค. แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเชิงสัมภาษณ์ซึ่งเป็นการตัดสินใจที่มีความยาว 4 ช่องจบการตัดสินใจแต่ละช่องมีคำบรรยายได้ภาพ มีตัวละครเป็นเด็กผู้หญิงชื่อหนูนิด ในแต่ละเรื่องหนูนิดจะทำ

การกล่าวด้วยสัญญา กับแม่หรือพ่อ* โดยผู้วิจัยได้สมมติบริบทและสถานการณ์ในแต่ละเรื่องแตกต่างกัน ในแต่ละช่องของการ์ตูนมีรายละเอียดดังนี้

ช่องที่ 1 : สารของเรื่อง รูปภาพและคำอธิบายจะแสดงลักษณะนิสัยของผู้พูดและผู้ฟัง พร้อมกับให้ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น ลักษณะนิสัยของหนูนิต และเงื่อนไขความปรารถนาของผู้ฟัง (พ่อหรือแม่)

ช่องที่ 2 : วัจนกรรมการสัญญา รูปภาพจะแสดงว่าผู้พูด (หนูนิต) ได้กล่าวด้วยสัญญาออกมา โดยมีรูปภาพสัญญาที่ใช้ในการวิจัย 2 รูปภาพคือ

รูปภาพที่มีคำว่า “สัญญา” ลักษณะของด้วยคำที่มีรูปภาษานี้ คือ ด้วยคำที่มีกริยา “สัญญา” อยู่ในประโยค ประธานเป็นผู้กล่าวด้วยสัญญา และเนื้อความแสดงการผูกมัดผู้พูดอย่างแน่นอน เช่น “หนูสัญญาว่าพ่унี้หนูจะตื่นนอนแต่เช้า” ออสติน (Austin, 1975) เรียกด้วยคำเช่นนี้ว่า explicit performative หมายถึง ด้วยคำที่แสดงวัจนกรรมอย่างชัดเจน โดยมีกริยาแสดงวัจนกรรมปรากฏอยู่ ด้วยคำเช่นนี้ในภาษาอังกฤษสามารถเติมกริยาวิเศษณ์ “hereby” นำหน้ากริยาหลักได้ เช่น “I hereby pronounce you man and wife” (พูดในพิธีแต่งงานของชาวคริสต์)

รูปภาพที่แสดงอนาคตกาล ลักษณะของด้วยคำที่มีรูปภาษานี้ คือ ด้วยคำแสดงอนาคตกาลที่ไม่มีกริยา “สัญญา” อยู่ในประโยค ประธานเป็นผู้กล่าวด้วยสัญญา และเนื้อความแสดงการผูกมัดผู้พูดให้ทำตามสัญญา เช่น “พ่унี้หนูจะตื่นนอนแต่เช้า” ออสตินเรียกด้วยคำประเภทนี้ว่า primary performative ซึ่งไม่ได้แสดงวัจนกรรมอย่างชัดเจน และไม่มีกริยาแสดงวัจนกรรมปรากฏอยู่

เหตุผลที่ผู้วิจัยใช้ 2 รูปภาษานี้ เพราะในภาษาไทยการกล่าวด้วยสัญญาโดยปกติทำใน 2 รูปภาษานี้ และผู้วิจัยเห็นว่าด้วยคำที่มีคำว่า “จะ” ถ้าผู้พูดเอ่ยในบริบทที่เหมาะสมก็จะเป็นด้วยคำที่แสดงวัจนกรรมการสัญญาอย่างชัดเจน การที่ด้วยคำบางด้วยคำแสดงการสัญญาโดยไม่มีกริยาสัญญานั้นไม่ใช่เรื่องแปลก ดังที่เซอร์ล(1969:63)ยกตัวอย่างภาษาอังกฤษว่า “I’ll do it for you” ด้วยคำนี้ดูอย่างผิวเผินเป็นการยืนยัน แต่ถ้ามองในบริบทที่เหมาะสมก็ใช้เป็นการสัญญาได้ นั่นคือในการกล่าวด้วยสัญญา รูปภาพจะต้องแสดงถึงการกระทำในอนาคต ผู้พูดจะต้องยอมรับว่าเป็นพันธะที่จะต้องทำให้สำเร็จ และผู้ฟังปรารถนาให้เกิดเหตุการณ์ตามที่สัญญา ซึ่งรูปภาพทั้ง

* ผู้วิจัยกำหนดให้ตัวละคร(หนูนิต)กล่าวด้วยสัญญากับพ่อและแม่เท่านั้น เพราะวัยเด็กเป็นวัยที่ใกล้ชิดกับพ่อแม่ และผู้วิจัยเชื่อว่าพ่อแม่มีอำนาจที่ทำให้เด็กปฏิบัติตามคำสัญญามากกว่าเมื่อเด็กสัญญากับผู้อื่น เช่น เพื่อน

สองรูปที่ใช้ในงานวิจัยมีน้ำหนักของถ้อยคำ (illocutionary force) ที่ผู้พูดแสดงเจตนาการสัญญา อย่างชัดเจน ในขณะที่ ถ้อยคำบางถ้อยคำฟังดูอย่างผิวเผินอาจคิดว่าเป็นการสัญญา เช่น “พุงนี้สวยแน่” อย่างไรก็ตาม ถ้าไม่มีบริบทที่เหมาะสมเข้ามากำกับถ้อยคำนี้อาจจะถูกตีความว่าเป็น การข่มขู่หรือการยืนยันมากกว่า ผู้วิจัยต้องการเลี้ยงตัวอย่างที่ไม่ได้แสดงการสัญญาให้เห็น ชัดเช่นตัวอย่างข้างต้น เนื่องจากงานวิจัยนี้ทดลองกับเด็ก ผู้วิจัยจึงต้องการหลีกเลี่ยงถ้อยคำ ที่กำกวม นอกจากนี้ ผู้วิจัยไม่ได้สนใจกลวิธีในการแสดงวัจนกรรมข่มขู่ของการสัญญา ซึ่งเป็นอีก เรื่องหนึ่งที่ควรศึกษาวิจัย

ช่องที่ 3 : การกระทำตามคำสัญญา รูปภาพแสดงว่าหนูนิดได้กระทำตามสัญญาที่ได้กล่าวไว้ นั่นคือคำอธิบายภาพได้บรรยายไว้ว่าหนูนิดได้ทำตามคำสัญญาหรือไม่ได้ทำตามคำสัญญาที่ให้ไว้ในช่องที่ 2 ของเรื่อง

ช่องที่ 4 : ตอนจบของเรื่อง ในช่องนี้จะมี 2 รูปภาพให้เด็กเลือกแสดงความเป็นไปได้ในตอนจบของเรื่อง

ช่องที่ 4.1 รูปผู้ฟังแสดงความไม่พอใจต่อการกระทำตามสัญญาของผู้พูด

ช่องที่ 4.2 รูปผู้ฟังแสดงความพอใจต่อการกระทำตามสัญญาของผู้พูด

กล่าวโดยสรุป การดูในช่องที่ 1 เน้นเงื่อนไขความปรารถนาของผู้พูด ช่องที่ 2 เน้นรูปภาพที่ใช้ในการกล่าววัจนกรรมการสัญญา ช่องที่ 3 เน้นเงื่อนไขความจริงใจของผู้พูด และในช่องที่ 4 คือ การทดสอบความเข้าใจวัจนกรรมการสัญญาของเด็ก โดยให้เด็กเลือกว่าผู้ฟังจะแสดงอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร

1.5.3 การออกแบบการทดลอง

งานวิจัยนี้ได้แบ่งการทดลองออกเป็น 2 การทดลองตามเงื่อนไขทั้งสองตามเงื่อนไข 2 เงื่อนไขที่ทำให้การสัญญาลำเร็จ** ดังนี้

* ผู้วิจัยขอขอบคุณ ผศ. ดร.กิงกาญจน์ เทพกาญจนา ที่กรุณาให้ตัวอย่างนี้

** เงื่อนไขที่ผู้วิจัยใช้ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยดัดแปลงมาจากแบบงานวิจัยของแบร์นิโกและลาวาล (1996) เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่า เงื่อนไขทั้งสองที่ผู้วิจัยนำมาใช้คือ เงื่อนไขความปรารถนาของผู้ฟัง และความจริงใจของผู้พูด

การทดลองที่ 1 : เงื่อนไขความปรารถนาของผู้ฟัง (preparatory conditions(PC))*

การทดลองนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาว่า เด็กไทยเข้าใจและสามารถอธิบายเกี่ยวกับเหตุการณ์ การสัญญาที่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขความปรารถนาของผู้ฟังทั้งในเหตุการณ์ที่เป็นไปตามกฎ คือ กรณีที่ผู้ฟังต้องการให้ผู้พูดกระทำเหตุการณ์ที่พรรณนาไว้ในข้อสัญญา(PC+) และเหตุการณ์ที่ไม่เป็นไปตามกฎของเงื่อนไขนี้ คือ กรณีที่ผู้ฟังไม่ต้องการให้ผู้พูดกระทำเหตุการณ์ที่ผู้ฟังไม่ปรารถนาให้เกิดขึ้น (PC-) ได้หรือไม่ โดยเหตุการณ์การสัญญาที่เป็น PC+ เท่านั้นที่เป็นการสัญญาที่ถูกต้องตามเงื่อนไขที่เซอร์ล (1969) ได้กำหนดไว้

เกณฑ์ในการตอบคำถามที่ถูกต้องมี 2 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1 : เมื่อเหตุการณ์ที่ผู้พูดกระทำเป็นไปตามความปรารถนาของผู้ฟัง การตอบคำถามที่ถูกต้อง คือ ผู้ฟังพอใจ

ประเภทที่ 2 : เมื่อเหตุการณ์ที่ผู้พูดกระทำเป็นเหตุการณ์ที่ผู้ฟังไม่ปรารถนาให้เกิดขึ้น การตอบคำถามที่ถูกต้อง คือ ผู้ฟังไม่พอใจ

การทดลองที่ 2 : เงื่อนไขความจริงใจของผู้พูด (sincerity condition (SC))

การทดลองนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการศึกษาว่า เด็กไทยเข้าใจและสามารถอธิบายเหตุการณ์ การสัญญาในเงื่อนไขความจริงใจของผู้พูดที่เป็นไปตามกฎ คือ ผู้พูดมีความจริงใจในการรักษาคำสัญญา (SC+) และเหตุการณ์การสัญญาที่ไม่เป็นไปตามกฎของเงื่อนไขนี้ คือ ผู้พูดไม่มีความจริงใจในการรักษาคำสัญญา(SC-)ได้หรือไม่ โดยเหตุการณ์ที่เป็น SC+ เท่านั้นที่เป็นการสัญญาตามที่เซอร์ล (1969) ได้กำหนดไว้

เกณฑ์การตอบคำถามที่ถูกต้องมี 2 ประเภท คือ

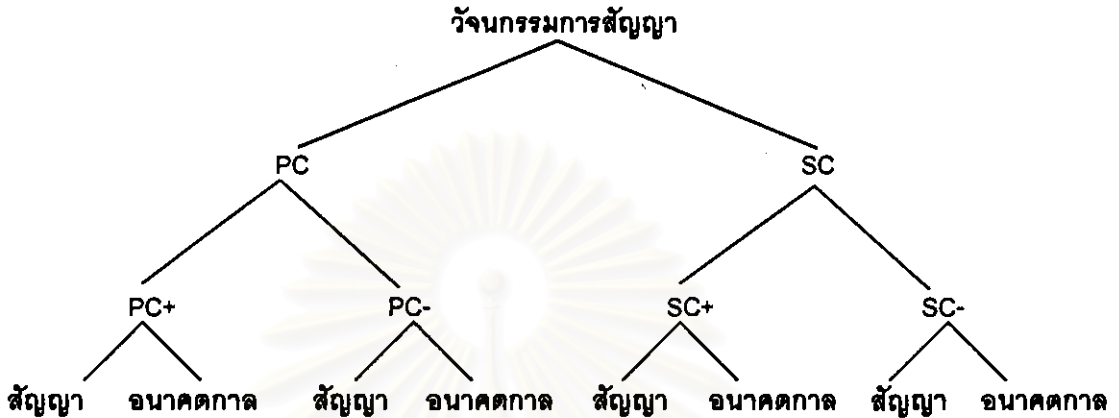
ประเภทที่ 1 : เมื่อผู้พูดทำตามสัญญา การตอบคำถามที่ถูกต้อง คือ ผู้ฟังพอใจ

ประเภทที่ 2 : เมื่อผู้พูดไม่ทำตามสัญญา การตอบคำถามที่ถูกต้อง คือ ผู้ฟังไม่พอใจ

เป็นเงื่อนไขที่ยอมรับกันว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญในการศึกษาวิจัยการสัญญา นอกจากนี้ มีงานวิจัยเกี่ยวกับ การสัญญาที่นำเงื่อนไขทั้งสองมาใช้นอกเหนือจากแบร์นิโกและลาวาล(1996) เช่น กิบส์และเดลานี (Gibbs & Dalaney, 1987) และลาวาล (Laval, 1992)

* ผู้วิจัยใช้ชื่อเฉพาะเป็นตัวพิมพ์เล็ก ทั้งนี้เพราะเซอร์ลผู้เสนอเงื่อนไขการสัญญาใช้ตัวพิมพ์เล็กเมื่อกล่าวถึงเงื่อนไขการวิจัยนี้

จากเงื่อนไขสองเงื่อนไขนี้ ผู้วิจัยสร้างการตั้งขึ้นมา 8 เรื่อง เกี่ยวข้องกับเงื่อนไข PC 4 เรื่อง (PC+ 2 เรื่อง และ PC - 2 เรื่อง) และเงื่อนไข SC 4 เรื่อง (SC+2 เรื่อง และ SC - 2 เรื่อง) โดยที่แต่ละเรื่องยังแยกย่อยตามรูปภาพ ดังนี้

รูปที่ 1 เงื่อนไขและรูปภาพที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

1.5.4 ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

เด็กได้รับการทดสอบเป็นรายบุคคล โดยผู้วิจัยเล่าเรื่องการ์ตูนให้เด็กฟังในสามช่องแรกของเรื่อง และถามย้ำความเข้าใจเนื้อเรื่องของเด็ก เมื่อเด็กมีความเข้าใจเนื้อเรื่องดีแล้ว ผู้วิจัยให้เด็กเลือกภาพใดภาพหนึ่งของช่องที่ 4 (ผู้ฟังพอใจหรือไม่พอใจ) และถามเด็กว่าทำไมเขาจึงเลือกภาพนั้น คำตอบที่เด็กตอบแสดงหลักเกณฑ์ที่เด็กใช้ในการเข้าใจวัจนกรรมการสัญญา และแสดงว่าเด็กสามารถอธิบายหรือให้เหตุผลเกี่ยวกับเงื่อนไขในการสัญญาได้หรือไม่ ผู้วิจัยจดบันทึกและอัดเสียงคำตอบของเด็กไว้ด้วย

1.5.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็นขั้นตอน ดังนี้คือ

1. วิธีดำเนินการกับข้อมูล

ขั้นแรก เมื่อได้ข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยนำคำตอบของเด็กจากเทปบันทึกเสียงมาถอดเป็นตัวอักษร

ขั้นที่สอง วิเคราะห์ข้อมูลที่แสดงความสามารถในการอธิบายวัจนกรรมการสัญญา

ผู้วิจัยนำคำตอบในสวนที่เด็กอธิบายวัจนกรรมการสัญญามาแบ่งเป็นประเภท 5 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. การกระทำที่สำเร็จแล้ว เป็นการให้เหตุผลของเด็กโดยอ้างถึงการกระทำที่ผู้พูดทำสำเร็จลง เช่น

“แม่ของหนูนิตไม่โกรธ เพราะว่าหนูนิตตื่นนอนแต่เข้ามาดักบาตร”

2. ความปรารถนาของผู้ฟัง เด็กให้เหตุผลว่าการกระทำของผู้พูดเกิดจากความต้องการของผู้ฟัง(แม่หรือพ่อ) ซึ่งระบุไว้ในช่องที่1ของการ์ตูน เช่น

“แม่ของหนูนิตไม่โกรธ เพราะว่าแม่ต้องการให้หนูนิตตื่นนอนแต่เช้า และหนูนิตก็ตื่น”

3. ความจริงใจของผู้พูด การให้เหตุผลของเด็กเกี่ยวกับความตั้งใจในการรักษาคำสัญญาของผู้พูด โดยมีคำว่า “สัญญา” ซึ่งผู้พูดแสดงความตั้งใจ หรือผู้พูดมีเจตนาในการรักษาคำสัญญา เช่น

“แม่ของหนูนิตไม่โกรธ เพราะว่าหนูนิตสัญญาว่าจะตื่นนอนแต่เช้า และหนูนิตก็ตื่น”

4. เหตุผลอื่น เด็กตอบคำถามโดยไม่อ้างถึงเงื่อนไขวัจนกรรมการสัญญา การให้เหตุผลในประเภทนี้ เช่น

“แม่ของหนูนิตไม่โกรธ เพราะวันนั้นเป็นวันเกิดของหนูนิต”

5. ไม่อธิบาย เมื่อเล่าการ์ตูนจบและให้เด็กเลือกภาพในช่องที่4ว่าผู้ฟัง(พ่อหรือแม่)โกรธหรือไม่โกรธ* หลังจากนั้น ผู้วิจัยถามคำถามเด็กว่า “ทำไมแม่/พ่อ(ไม่)โกรธ” เด็กไม่สามารถอธิบายหรือให้เหตุผลได้ เช่น

“หนูไม่ทราบ”

“ตอบไม่ได้”

โดยสรุป การให้เหตุผลเกี่ยวกับวัจนกรรมการสัญญาที่ได้จากการเก็บข้อมูล แบ่งออกเป็น 5 ประเภทคือ (1)การกระทำที่สำเร็จแล้ว (2)ความปรารถนาของผู้ฟัง (3)ความจริงใจของผู้พูด (4)เหตุผลอื่น และ(5)ไม่อธิบาย

* ในกรณีที่เด็กไม่เลือกคำตอบจากรูปภาพ(โกรธหรือไม่โกรธ) แต่ตอบว่า “เลือกไม่ได้” หรือ “ทำไมเป็น” ผู้วิจัยจะตัดสินใจให้เป็นคำตอบที่ผิด แต่อย่างไรก็ตาม ในการเก็บข้อมูลไม่พบการให้คำตอบเช่นนี้

2. การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ก. การวิเคราะห์ค่าสถิติเบื้องต้น

จากข้อมูลพบว่า คำตอบที่ได้มี 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเกี่ยวกับความเข้าใจวัจนกรรมการสัญญา โดยให้เด็กเลือกรูปภาพแสดงความพอใจของผู้ฟัง (พ่อ/แม่โกรธหรือไม่โกรธ) และส่วนที่สองเกี่ยวกับเหตุผลความพอใจหรือไม่พอใจของผู้ฟัง ตัวอย่างเช่น

①

②

"แม่ไม่โกรธ เพราะว่าแม่ของหนูคิดต้องการให้หนูคิดสั้นนอนแต่เช้า และหนูคิดก็ทำ"

คำตอบในส่วนแรก ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลในรูปของจำนวนเปอร์เซ็นต์ของเด็กที่ตอบคำถามเกี่ยวกับความเข้าใจวัจนกรรมการสัญญาที่ถูกต้องตามช่วงอายุ เจื่อนไซ และรูปภาพในการสัญญา และคำตอบในส่วนที่สอง แสดงความสามารถในการอธิบายวัจนกรรมการสัญญาโดยอ้างถึงเงื่อนไขของวัจนกรรมนี้ ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลส่วนนี้ด้วยการแจกแจงความถี่แบบหลายทาง แจงนับจำนวนเด็กและเปอร์เซ็นต์ของการให้เหตุผลในแต่ละประเภทตามช่วงอายุ

ข. การวิเคราะห์ค่าสถิติอนุมาน

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ทางสถิติเชิงอนุมาน (inference statistics) ดังนี้

1. การวิเคราะห์ความแปรปรวนจำแนกแบบสามทาง เพื่อศึกษาถึงผลกระทบของสามปัจจัยที่มีผลต่อความเข้าใจวัจนกรรมการสัญญา คือ อายุ เจื่อนไซในการสัญญา และรูปภาพเป็นตัวแปรอิสระ โดยมีความเข้าใจวัจนกรรมการสัญญาเป็นตัวแปรตาม

2. การวิเคราะห์ความแปรปรวนจำแนกแบบทางเดียว เพื่อทดสอบว่าความสามารถในการอธิบายวัจนกรรมการสัญญาของเด็กไทยมีเพิ่มขึ้นตามอายุหรือไม่ โดยมีอายุเป็นตัวแปรอิสระ และความสามารถในการอธิบายวัจนกรรมการสัญญาเป็นตัวแปรตาม

3. การวิเคราะห์ความแปรปรวนจำแนกแบบทางเดียว เพื่อทดสอบว่าเด็กไทยเข้าใจเจื่อนไซความปรารถนาของผู้ฟังและความจริงใจของผู้พูดได้ดีกว่ากัน โดยมีอายุเป็นตัวแปรอิสระ และความเข้าใจเกี่ยวกับเจื่อนไซความปรารถนาของผู้ฟังและความจริงใจของผู้พูดเป็นตัวแปรตาม

ค. การประมวลข้อมูล

เมื่อเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำคำตอบของเด็กมาตรวจให้คะแนนลงรหัสข้อมูลไปประมวลผล โดยใช้การวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) สำหรับวินโดวในการคำนวณค่าสถิติต่างๆตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

1.6 คำจำกัดความ

ในหัวข้อนี้ จะขอให้คำจำกัดความของคำว่าอภิวจนปฏิบัติศาสตร์ เนื่องจากเป็นศัพท์ใหม่ในวิชาอภิวจนปฏิบัติศาสตร์ และมีผู้ให้คำนิยามแตกต่างกัน นอกจากนี้ ผู้วิจัยจะชี้ให้เห็นว่า อภิวจนปฏิบัติศาสตร์แตกต่างจากคำว่าอภิภาษาศาสตร์ (metalinguistics) อย่างไร

แอสติงตัน (Astington, 1990) กล่าวว่า อภิวจนปฏิบัติศาสตร์เป็นความตระหนักรู้เกี่ยวกับกฎและเงื่อนไขที่ทำให้ผู้พูดใช้ภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ เด็กสามารถให้เหตุผลและอธิบายเกี่ยวกับการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสมของผู้พูดได้

แบร์นิโก (Bernicot, 1991) ให้คำจำกัดความอภิวจนปฏิบัติศาสตร์ว่า เป็นความรู้ที่แสดงออกทางคำพูดนอกสถานการณ์การสื่อสาร กล่าวคือ เมื่อเหตุการณ์สื่อสารผ่านไปแล้วเราสามารถวิจารณ์ได้ว่าด้วยคำที่ได้กล่าวออกไปเหมาะสมกับสถานการณ์นั้นหรือไม่ (ไม่ว่าตัวผู้วิจารณ์เป็นผู้กล่าวหรือบุคคลอื่นก็ตาม)

คาฟฟี (Caffi, 1994: 2461) เสนอว่า อภิวจนปฏิบัติศาสตร์มี 3 ความหมาย คือ

ความหมายประการแรก คือ การพูดถึงประเด็นหรือเรื่องทางทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับอภิวจนปฏิบัติศาสตร์ เช่น การถกเถียงเกี่ยวกับคำจำกัดความของอภิวจนปฏิบัติศาสตร์ หรือขอบเขตของอภิวจนปฏิบัติศาสตร์ หรือการวิจารณ์หลักการในการให้ความร่วมมือในการสนทนาของไกรซ์ (Grice, 1975)* เป็นต้น

ความหมายประการที่สอง มีความหมายแคบกว่าความหมายแรก หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับกฎหรือเงื่อนไขต่าง ๆ ของอภิวจนปฏิบัติศาสตร์ที่ทำให้ผู้พูดใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ เช่น เงื่อนไขในการกล่าวด้วยอภิวจนกรรมการสัญญาของเซอร์ล ^๑ หลักการในการให้ความร่วมมือใน

*ไกรซ์เป็นผู้เสนอทฤษฎีการใช้ภาษาในการสื่อสาร เพื่ออธิบายว่าผู้ใช้ภาษาควรพูดอย่างไรจึงทำให้การสื่อสารนั้นสัมฤทธิ์ผล นั่นคือควรที่จะพูดความจริง พูดในสิ่งที่เกี่ยวข้อง พูดอย่างชัดเจน และให้ข้อมูลที่เพียงพอต่อความเข้าใจ ซึ่งเรียกว่า หลักการในการให้ความร่วมมือในการสนทนา หรือ CP (Cooperative Principle) (กฤษฎาวรรณ หงส์ลดาธรรม, 2539)

การสนทนาของไกรศรี หรือยุทธวิธีในการใช้ภาษาสุภาพของบราวน์และเลวินสัน (Brown & Levinson, 1978) * เป็นต้น

ความหมายประการที่สาม มีความหมายแคบกว่าความหมายแรกและความหมายที่สอง กล่าวคือ เป็นการศึกษาขอบเขตของสมรรถนะการใช้ภาษาของผู้พูด ในด้านการแสดงเหตุผลเกี่ยวกับความเหมาะสมของถ้อยคำหรือพฤติกรรมที่ใช้ในการสื่อสารของผู้พูดและบุคคลอื่น กล่าวคือ ความหมายในประการที่สามเกี่ยวข้องกับการพิจารณาว่าเราสามารถ 'รู้อย่างไร' เกี่ยวกับถ้อยคำที่กล่าวออกไป ซึ่งเป็นเสมือนการดูผลตอบกลับว่าถ้อยคำที่กล่าวออกไปเหมาะสมกับสถานการณ์สื่อสารหรือไม่

แบร์นิโกและลาวาล (Bernicot and Laval, 1996) ให้คำจำกัดความของคำนี้ ในความหมายประการที่สามของคาฟฟี (1994) ว่าอภิวัจนปฏิบัติศาสตร์หมายถึง ความสามารถของเด็กในการ "รู้อย่างไร" เกี่ยวกับความเหมาะสมของพฤติกรรมและการใช้ถ้อยคำในการกล่าววัจนกรรมการสัญญาได้

สำหรับผู้วิจัย อภิวัจนปฏิบัติศาสตร์ คือ ความสามารถในการพูดแสดงเหตุผลเกี่ยวกับความเหมาะสมของพฤติกรรมและการใช้ถ้อยคำในการสื่อสาร ซึ่งในการแสดงเหตุผลจะต้องอธิบายโดยใช้กฎหรือเงื่อนไขในการใช้ภาษาเป็นพื้นฐาน เช่น เมื่อหนูนิด(ผู้พูด)ทำตามที่ได้สัญญาไว้กับแม่(ผู้ฟัง) เด็กตอบว่า "แม่ไม่ดู เพราะหนูนิดสัญญาว่าจะใส่แว่นตาว่ายน้ำทุกครั้งว่ายน้ำและหนูนิดทำตามสัญญา" จะเห็นได้ว่าเด็กใช้เงื่อนไขในการกล่าววัจนกรรมการสัญญามาตอบ นั่นคือเงื่อนไขความจริงใจของผู้พูด เพราะฉะนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่า ความหมายที่สองของคาฟฟีจะแยกออกจากความหมายที่สามของเขาไม่ได้ อย่างไรก็ตามในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอใช้คำว่า "ความสามารถของเด็กในการพูดเกี่ยวกับเงื่อนไขการสัญญา" หรือในบางกรณีใช้ว่า "ความสามารถในการอธิบายวัจนกรรมการสัญญา" ควบคู่กับคำว่า 'อภิวัจนปฏิบัติศาสตร์' เพื่อให้เข้าใจง่าย

* บราวน์และเลวินสัน เสนอยุทธวิธีในการใช้ภาษาสุภาพ หรือกลวิธีในการสื่อสารเพื่อไม่ให้คู่สนทนารู้สึกว่าเป็นการรุกรานหน้า อาทิ การใช้กลวิธีเกริ่นนำ (pre-announcement) เช่น ก เป็นลูกจ้าง ข และ ก ต้องการยืมเงินจาก ข แทนที่จะขอตรงๆว่า "คุณมีเงินร้อยหนึ่งให้ยืมไหมครับ" ก อาจพูดว่า "ช่วงนี้ชีวิตผมลำบากมาก ภรรยาไปหางานทำที่กรุงเทพฯ ทั้งลูกให้อยู่กับผม ตอนนี้ลูกก็ป่วย เงินที่ได้มาจากการทำงานก็ต้องเอาไปซื้อยาให้ลูกกินหมด ท่านจะกรุณาให้ผมยืมเงินสัก 100 บาทได้ไหมครับ" จะเห็นได้ว่า กลวิธีการเกริ่นนำของตัวอย่างข้างต้น(ข้อความที่ขีดเส้นใต้) เป็นการเล่าเรื่องขอความเห็นใจก่อนที่จะเอ่ยถ้อยคำที่แสดงวัจนกรรมการขอร้อง และใช้ประโยคคำถามสำหรับการขอร้อง

อภิวัจนปฏิบัติศาสตร์แตกต่างจากอภิภาษาศาสตร์ตรงที่ อภิภาษาศาสตร์เป็นความสามารถในการพิจารณาภาษา การพูดเกี่ยวกับภาษา (think about language) ถือว่าภาษาเป็นวัตถุ (object) ผู้ใช้ภาษาสามารถที่จะวิเคราะห์และทำอะไรเกี่ยวกับภาษาของตนได้ เช่น การแก้คำผิด การเล่นสำนวน การเล่นเกมอักษรไขว้ การวิเคราะห์ได้ว่าสำเนียงผู้พูดเป็นคนภาคใด การอธิบายเกี่ยวกับภาษาของตนเมื่อถูกคนต่างกลุ่มถามเกี่ยวกับภาษา นั่นคือ คำนี้มีความหมายที่กว้างกว่าอภิวัจนปฏิบัติศาสตร์ ซึ่งหมายถึง อะไรก็ตามที่เกี่ยวกับวัจนปฏิบัติศาสตร์ หรือการใช้ภาษาโดยทั่วไป (ดูหน้า 1)

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

- 1.7.1 เป็นการบุกเบิกงานวิจัยทางอภิวัจนปฏิบัติศาสตร์ในประเทศไทย
- 1.7.2 เพิ่มพูนความรู้เรื่องการเรียนรู้วัจนกรรมของเด็ก
- 1.7.3 เพิ่มพูนความรู้เรื่องพัฒนาการการใช้ภาษาของเด็ก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย